

Аннотація

В статье рассмотрены особенности становления повышения квалификации учителей школ национальных меньшинств в Украине второй половины XIX – начала XX века.

Summary

The article is devoted to peculiarities of formation system of increasing of teachers qualification in schools of national minorities in Ukraine in the period of the second half of the XIX century- the beginning of XX century.

Ключові слова: система підвищення кваліфікації, вчителі шкіл національних меншин, учительські курси.

Ключевые слова: система повышения квалификации, учителя школ национальных меньшинств, учительские курсы.

Key words: system of increasing qualification, teachers of schools of national minorities, teachers courses.

Подано до редакції 15.03.2011.

Рекомендовано до друку докт.істор.наук, проф. Левітас Ф.Л.

УДК 372.878(477.85)

© 2011

Постевка Г.І.

АЛЕКСАНДРУ ВОЄВІДКА (1862-1931 pp.): БАГАТОГРАННІСТЬ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧИТЕЛЯ-ПРОФЕСІОНАЛА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Учитель сьогодні є ключовою фігурою у вирішенні багатьох пріоритетних завдань суспільства, і не лише освітньої галузі. Саме він здатен стимулювати інноваційні процеси у соціальному житті, культурі; йому належить визначальна роль у творенні духовного і морального потенціалу країни; він готує інтелектуальну еліту України, яка у найближчому майбутньому покликана забезпечити прорив у економіці, політиці, реалізації завдань стратегічного розвитку держави. Відзначимо, що соціальна значущість учителя-професіонала у житті суспільства, особливо у переломні періоди його функціонування, має історично неперехідний характер, адже саме в особі педагога традиційно акумулюються найважливіші особистісні, професійні якості людини, риси національного характеру.

Українська педагогіка багата на визначні постаті учителів, освітянських діячів, імена й спадщина яких стали світовим надбанням. Розвиток історико-педагогічної персоналістики у останні десятиліття сприяв оприлюдненню не лише у середовищі науковців-дослідників, а й серед широкого освітянського загалу досліджень, у яких представлено творчий доробок педагогів різних епох та регіонів України, що стало значним внеском у вітчизняну педагогічну теорію й практику. На Буковині, де впродовж століть у складних історичних умовах зберігалась й утверджувалась національна освіта, сформувалась генерація громадських діячів, педагогів-просвітників, що забезпечували її культурний поступ, єдність з українськими землями й прилучення до європейських традицій. Серед них – Юрій Федькович, Омелян Попович, Степан Смаль-Стоцький, Василь Сімович, Іларій Карбулицький, Сидір Воробкевич та ін.

Разом з тим на теренах багатонаціональної Буковини, у різних ланках системи освіти, перш за все – народної (початкової) та середньої – працювали сотні учителів, які не лише виконували своє основне призначення – навчати й виховувати дітей, а й здійснювали широку громадсько-просвітницьку й дослідницьку діяльність, готували методичні посібники, упроваджували прогресивні дидактичні та виховні методики тощо. Александру Воевідка – буковинський педагог, освітній діяч, який поєднував учителювання з пошуковою (етнографічною, фольклористичною) роботою, науковими дослідженнями у галузі методики викладання співів та музики, композиторською, просвітницькою діяльністю – один із таких творчих учителів-професіоналів своєї доби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У контексті нашого дослідження важливим є наукові праці дослідників, присвячені розвитку музичної освіти в Україні на різних історичних етапах (Б. Брилін, І.Єгорова, Л.Коваль, С.Ковальова, Л.Лимаренко, Л.Москальова, З.Сирота, О.Цвігун та ін.); висвітленню регіональних особливостей розвитку музичної освіти і культури в Галичині (О.Поясок, Л.Проців, М.Черепанин); на Буковині (М.Гарас, А.Жуковський, Я.Мельничук, Л.Кобилянська, І.Ковальчук, О.Пенішкевич, І.Петрюк, С.Процик, І.Хілько, О.Яцків та ін.) та Закарпатті (Т.Росул, В.Кузьмічова, О.Черкасов та ін.). Цінними джерелами є праці німецьких, румунських та українських дослідників минулого і сучасності: А.Гржималі, А.Мікуліча, А.Норста, Л.Штауфе-Сімігівича; Г.Ончула, Л.Русу; М.Білинської, І.Глібовицького, К.Демочка, М.Загайкевич, О.Залуцького, А.Кушніренка та ін. Разом з тим життєвий шлях та творчий доробок буковинських учителів кінця XIX – початку XX століть аналізується фрагментарно, зокрема, й відомості про діяльність та спадщину Александру Воевідки знаходимо в основному у довідкових та енциклопедичних, хрестоматійних виданнях.

Формулювання цілей статті... З огляду на вищезазначене метою даної публікації є аналіз життєвого шляху, педагогічної діяльності та творчого доробку буковинського педагога, освітнього діяча, фольклориста і композитора Александру Воевідки (1862-1931pp.).

Виклад основного матеріалу дослідження... Александру Воєвідка жив і працював у складні історичні часи, на зламі епох, коли Буковина (до 1918 р.) була коронним краєм Австро-Угорської імперії й частиною тодішньої освіченої Європи, а, починаючи з 1918 р., – увійшла до складу королівської Румунії. Процеси політично-суспільного й соціокультурного характеру, які мали потужний вплив на формотворчі чинники зародження й розвитку освіти в краї, фундаментальні основи якої знаходилися у багатонаціональній та поліконфесійній культурній традиції регіону, зумовили вироблення жителями буковинської спільноти такої атмосфери співжиття, де панували взаєморозуміння, повага до чужих традицій та бажання спільного розвитку, де культура і освіта виступала тим засобом та джерелом інформації, що зближувало різні народи й вело їх до порозуміння й плідної співпраці.

Крім того, на початок ХХ століття на Буковині сформувалася чітка система освіти, представлена початковою (народною), середньою (гімназійно-ліцейною), професійною (семінарії та училища) та вищою (університетською) ланками, плідно трудилися освітяни, громадсько-культурні діячі, імена яких були відомими й у Наддніпрянській Україні і у Європі. У таких конкретно-історичних умовах формувалася особистість Александру Воєвідки, розгорталася його професійно-творча діяльність.

Александру Воєвідка (Alexandru Voevidca) народився 27 травня 1862 р. у селі Васлеуць (нині – с.Васлівці, Заставнівського району, Чернівецької області) у селянській родині. Отримавши початкову освіту у місцевій школі, допитливий юнак вирішив продовжити навчання й обрав єдиний на той час на Буковині професійний заклад з підготовки учителів – Чернівецьку державну учительську семінарію.

Упродовж 1877-1881 рр. у семінарії майбутній педагог отримав належну освіту, з успіхом опанувавши комплекс обов'язкових (релігія, наука про виховання і викладання обов'язкових предметів, практичні справи, німецька мова, математика і геометрія, натуральна історія, природничі науки, географія, історія і вітчизняне законодавство, наука про сільське господарство, письмо, рисунки, спів, гра на скрипці та фізкультура) та надобов'язкових (друга крайова мова, гра на клавірі та органі, методика навчання сліпих, глухих та недорозвинутих дітей) навчальних дисциплін [2, арк.13,15,16].

Особливе зацікавлення А.Воєвідка мав до предметів естетичного циклу, зокрема, до вивчення музики та співу. В Чернівецькій учительській семінарії зміст цієї дисципліни у той період формували обов'язкові складові – навчання співу та гра на скрипці, а метою було здійснення освітньої підготовки вчителя співу для народної школи, яка включала в себе вироблення здатності розуміти та керувати багатоголосним хором. Головним засобом було вивчення народних пісень, а навчання співам здійснювалося на основі використання нотної системи. Щодо гри на скрипці, то від студентів вимагалось вироблення умінь користуватися скрипкою під час уроків співів. Заняття інструментальним виконавством носило диференційований характер, а вихованці ІV курсу уже проводили під наглядом учителя співу пробні уроки з предмету "Співи" у школі вправ при учительській семінарії [2, арк.15]. Варто відзначити, що обов'язковою складовою змісту уроків музики і співів в учительських семінаріях тогочасної Австро-Угорщини було опанування основними поняттями із загального музикознавства, науки про гармонію та історії музики, а методика викладання співу становила 6 навчальних годин на тиждень. Таким чином, А.Воєвідка має змогу отримати належну теоретичну й практичну підготовку.

На першому та другому роках навчання в учительській семінарії майбутній педагог присвячує час налагодженню й удосконаленню власних умінь володіти голосом і слухом, розвитку вокально-хорових навичок, накопиченню знань у галузі гармонії, теорії музики, мистецтвознавства, музичної літератури. Спостерігаючи практичні уроки у школі вправ при семінарії на третьому курсі, він вже на четвертому під час педагогічної практики демонструє відповідні теоретичні знання, практичні уміння й навички, сприяючи вихованню музичних смаків школярів. А.Воєвідка, мріючи стати учителем музики у народній школі, оволодіває не лише професійними вміннями гри на скрипці, а й навчається впевненому і коректному використанню скрипки на уроках співів у народних школах; удосконалює навички утворення звуку й ведення смичка, вміння настроювати інструмент; виконання мелодичних вправ, дуетів, терцетів; розучує народні, шкільні, церковні пісні.

Отже, закінчивши Чернівецьку учительську семінарію, А.Воєвідка володів цілим комплексом музично-виконавських знань, умінь і навичок, був ерудованим фахівцем у галузі музично-естетичного виховання учнів. Однак природна допитливість, бажання до самоудосконалення спонукають його продовжити освіту у відомого музиканта Антона Кузелі, з яким він познайомився ще під час навчання в семінарії. У творчому доробку А.Кузелі – співаники для шкіл народних та підручник з гри на скрипці, який отримав схвальні відгуки музичних критиків. А.Кузеля цікавився й українською музикою, він, зокрема, створив фортепіанні мініатюри на основі музичного фольклору Буковини. Теоретичний та практичний досвід А.Кузелі, який тривалий час працював учителем співів у народній школі в м.Берн (Швейцарія), його зацікавленість у роботі з А.Воєвідкою, стали для останнього важливим чинником професійного становлення. Вивчаючи під керівництвом А.Кузелі теорію сольфеджіо, гармонію та хорове диригування, А.Воєвідка готується застосувати свої знання й уміння у подальшій практичній діяльності.

Значний вплив на особистість А.Воєвідки справив Адальберт Гржималі – чеський композитор, диригент, скрипаль, піаніст, педагог, музичний критик і громадський діяч. Саме А.Гржималі з 1874 р. упродовж тридцяти

років очолював Музичне товариство у Чернівцях, був директором музичної школи, з 1872 р. головував у чоловічому співацькому Товаристві, проводив велику роботу у справі популяризації класичного мистецтва та підготовки місцевих мистецьких талантів. З його школи вийшло чимало співаків і музикантів, один з них – українець за походженням, майбутній композитор і музикант Є. Мандичевський, А.Воевідка ж навчався у нього оркестрової гармонії у музичній школі при філармонічному товаристві [1, с. 56].

Під керівництвом А.Гржималі, який написав 4 кантати, концерт для скрипки з оркестром, серенади для струнно-смичкового оркестру, інструктивні твори педагогічного характеру для гри на віолончелі, 2 опери, зарекомендував себе як музичний критик, систематично публікуючи статті про мистецьке життя Чернівців, Буковини, Александру Воевідка опановує композиторські навички, удосконалює теоретичні знання з методики викладання музики, робить перші спроби на публіцистичному полі. А.Гржималі, ніби передбачаючи майбутнє А.Воевідки й таких як він молодих обдарувань, пише: "...з часом на Буковині будуть такі митці, які підніматимуть гілки музичного дерева. Для цього слід бути з народом, розуміти його душу. Успіху досягне той хто, не вважає себе вищим за свій народ" [7, р.47].

Отримавши блискучу музичну освіту, Александру Воевідка розпочинає плідну практичну діяльність. Упродовж тридцяти років він учительє в народних школах сіл Нижні Синівці, Валя Кузьміна (1919-1927 рр.), м. Кіцмань, виконує обов'язки директора школи у Боянах (1910-1931 рр.), інспектора з музики шкіл м. Чернівців (1923-1927 рр.), займається перекладацькою діяльністю (1919-1921 рр.), диригує хором й оркестром тощо. Незважаючи на достатньо широкий спектр професійних обов'язків, А.Воевідка провадить широку громадсько-просвітницьку, композиторську, фольклористичну, дослідницьку роботу, знаходить час для реалізації особистих творчих захоплень. Однак саме учителювання вважав він своїм основним призначенням, свідченням чого є той факт, що усі свої численні рукописи незмінно підписував: "вчитель Александру Воевідка".

Як свідчать архівні джерела, публікації вітчизняних та румунських дослідників, матеріали, зібрані й представлені в шкільному музеї с.Бояни, викладаючи музику у народних школах краю, А.Воевідка, з одного боку, ретельно дотримувалася вимог державних освітніх документів, що регламентували зміст навчання, а з іншого – опікуючись творчим розвитком учнів, намагався запровадити новітні методики навчання, апробував власні методичні ідеї та знахідки. Це стосувалося перш за все поступового ускладнення вимог щодо змісту навчального матеріалу та формування музичних здібностей учнів, які передбачали ступеневий розвиток: від накопичення навичок співу по слуху, рекомендованого знання нотної системи для учнів старших класів до розвитку спроможності вільного прочитання і співу народних мелодій, опираючись на використання спеціальних музичних знань. Для народних шкіл державним законодавством передбачалося введення навчання двоголосному співу, адже розвиток навичок хорового співу був важливою запорукою формування фундаментальних основ загальної музикальності учнів.

Викладаючи музику у народних школах, А.Воевідка усвідомлював, що основною метою цього предмету є "пробудження і утворення відчуття тону, облагородження духу і оживлення патріотичних почуттів; навчання учнів відтворенню нескладних пісень, звертаючи особливу увагу на народні пісні" [4, с. 166]. Формування навичок співу реалізувалося на практиці через введення нескладного пісенного матеріалу, репертуарні списки якого не виходили за межі загальноживаного набору відомих народних пісень у одноголосному викладі. Додатковим джерелом наповнення предмету виступало використання духовної хорової музики, що у збалансованому поєднанні творило міцні основи розвитку вокально-хорових навичок учнів.

Формування музичних здібностей учнів, що А.Воевідка вважав своїм завданням, передбачало наступні етапи: для учнів початкового рівня використання вправ для слуху і голосу, які мали за мету формування вміння розпізнавати музичні звуки, сприяло технічному засвоєнню навичок співу, необхідних для співу пісень, а після закріплення цих знань учні приступали до розучування простих пісеньок на слух у діапазоні, що відповідав їх віковим особливостям. Для старших школярів необхідною вимогою було знання нотної грамоти та спів "легких пісень" на основі системи нот, опанування двоголосним співом. У навчанні музиці та співам А.Воевідка справедливо приділяв увагу "технічній стороні" справи, а саме – виробленню голосу і музичного слуху, пробудженню відчуття тону, розвиток навички потрапляння в тон, формування його протяжності, сили і висоти, фіксації відчуття такту та розвиток вимови. Відповідно до цих завдань, ним добиралися ритмічні, динамічні, мелодичні та артикуляційні вправи [8, р.94].

Вивчення нотної грамоти, що вважалася засобом унаочнення музичного матеріалу, будувалося на основі дотримання загальнометодичних принципів організації і проведення навчально-виховного процесу в школі: по-перше, вправи повинні формуватися за принципом – від простого до складного, від легкого до складного; по-друге, їх діапазон повинен відповідати межам, доступним для дитячих голосів, поступово слід рухатися у напрямі його розширення; по-третє, на початковому етапі відповідні вправи слід співати лише на слух; по-четверте, вчитель повинен звертати увагу на правильність постави дітей під час співу, на положення губ і дихання, на чистоту тону й виразність вимови; по-п'яте, тільки після виконання вище зазначених вимог і здобуття учнями визначеної вправності, вчитель може переходити до співу вправ, опираючись на нотну систему [4, с. 167].

Спроба узагальнити власні методичні знахідки та ідеї приводить А.Воевідку до думки про підготовку методичних посібників та рекомендацій. Так, у 1923 р. він видає методичні посібники для учителів "Manual metodic pentru predarea cântului în școalele primare. Partea I" ("Викладання співів у початкових класах"); "Predarea cântecului după auz" ("Навчання співу на слух"), публікує низку педагогічних статей в журналах "Izvoarașul" ("Джерельце") й "Voința Școlii" ("Воля школи").

Окрему сторінку у біографії Александру Воевідки становить його дослідницька, пошуково-етнографічна, фольклорно-етнографічна діяльність, метою якої було зібрати й узагальнити перлини музичної народної творчості народів Буковини, ознайомити з ним широкий загал не лише в краї, а й у Європі, надати можливість учительству використовувати цей багатий музичний матеріал у своїй професійній діяльності. Дослідницько-етнографічну діяльність А.Воевідка розпочав практично з часу завершення навчання в учительській семінарії, його напрацювання були достатньо відомими серед збирачів та дослідників фольклору. Саме цей у спонукало відомого ученого-фольклориста професора Маттіаса Фрідвагнера у 1907 р. звернутися до буковинського педагога з проханням про співпрацю. Як свідчить листування, найбільш плідним часом у їх спільній роботі були 1907-1914 рр., загалом ж пошукову діяльність А.Воевідка продовжував до 1924 року. Зібрання А.Воевідки вражає своїм багатством та різноманіттям і складає більш як 3000 пісень, об'єднаних у 10 томів рукопису [6, р.115].

Композитор, музикознавець і педагог Лівіу Русу у своїй праці "Музика на Буковині" ("Muzica în Bucovina") зазначав, що А.Воевідка був першим збирачем-дослідником буковинських народних пісень, автором пісень і хорів, численних записів румунського фольклору. За словами Л.Русу, А.Воевідка у збиранні не дотримується жодних законів систематизації, його колекція складена у простому хронологічному порядку, однак з усвідомленням важливості справи, яку він виконує: служіння науковій меті.

Сучасний дослідник музичного краєзнавства Буковини О.Залуцький стверджує, що М.Фрідвагнер записав близько 10 тисяч народних поезій і 2250 мелодій, які були транспоновані на ноти А.Воевідкою, – і це найбільше зібрання фольклору Буковини довоєнного періоду [5, с.78]. Відомий буковинський композитор Є.Мандичевський гармонізував 200 пісень, зібраних А.Воевідкою. Колекція буковинського фольклору А.Воевідки належала його синові, який відправив значну її частину М.Фрідвагнеру, що опублікував її у 1940 році у Вюрцбургу у своєму знаменитому збірнику "Rumänische Volkslieder aus der Bukowina. Liebeslieder mit 380 von Alex. Voevidca ausgezeichneten Melodien, Würzburg" ("Румунські народні пісні Буковини").

Крім педагогічної, громадсько-просвітницької, фольклористичної, А.Воевідка плідно займався і композиторською діяльністю, зокрема, написав музику до театральних вистав: "Два живих мерці" ("Doi morți vii") на лібрето Василе Александри (1922 р.), хорову музику "Національне попурі" ("Popuriu național") (1922 р.) для мішаного хору і фортепіано на народні вірші, збірку колядок "17 колядок, різдвяних пісень та новорічних побажань" ("17 Colinde, cântece de stea și urări de Anul Nou") (1924 р.).

Помер Александру Воевідка 6 червня 1931 р. у місті Чернівці, де й похований. Під час громадянської панахиди професор Лека Мораріу у промові відзначив, що Александру Воевідка – людина віддана своїй справі, яка не прагнула особистої слави [7, р.47], однак повинна бути відповідно поцінована. Того ж 1931 року А.Воевідка був проголошений почесним й на усі часи повноважним членом авторитетного у буковинському краї музичного товариства "Armonia" ("Гармонія"), про що сповістила газета "Голос Буковини".

Відзначимо, що творчість А.Воевідки активно використовується вчителями музики краю і сьогодні, зокрема, у шкільному підручнику з музики для учнів третіх класів були використані його музичні та поетичні твори. У підрозділі "Ії величність скрипка" міститься поезія "Limba româna" ("Румунська мова") та пісня з його доробку "Cucule drăguțule" ("Дорога зозулько") [3, с.90-91].

Висновки... Отже, Александру Воевідка займає гідне місце серед когорти учительства Буковини кінця XIX – початку XX століть як педагог-професіонал, методист-теоретик, освітянський діяч, дослідник-фольклорист, композитор й пропагандист народної музики й пісні, спадщина якого є відображенням розвитку освіти, культури та мистецтва на Буковині означеного періоду. Подальших досліджень потребують діяльність педагогів краю XIX – XX століть у напрямі музично-естетичного виховання й розвитку дітей; їх науково-методична спадщина, дослідницька та творча діяльність.

Література

1. Богайчук М. Література і мистецтво Буковини в іменах : словник-довідник / Микола Богайчук. – Чернівці : Букрек, 2005. – 312 с.
2. Державний архів Чернівецької області. – Ф. 211 Красва Шкільна Рада Буковини, оп. 1, спр. 196. – 19 арк.
3. Лобова О.В. Музика: підручник для 3 класу шкіл України з рум. мовою навч. / [переклад рум. мовою Ш.М.Броаска, М.С.Лютіка] / О.В.Лобова. – Львів : Світ, 2005. – 144с.
4. Мельничук Я. Формування теоретичних основ музичної освіти в народних школах Буковини (II пол. XIX – поч. XX ст.) / Я. Мельничук // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса : ПДУ ім. К.Д.Ушинського, 2006. – С. 165-172.

5. Музичне краєзнавство Буковини: хрестоматія : навч. посібник до курсу "Музичне краєзнавство" / [Укл. О.В.Залуцький]. – Чернівці : Пута, 2005. – Вип. 4. – 80 с.
6. Datcu I. Dictionarul folcloristilor // I. Datcu. – București : St. Sel Mare, 1983. – vol. 2. – 209 p.
7. Jucan G. Folcloristul Al. Voevidca /G.Jucan // Muzica. – 1961. – № 9. – P. 44-48.
8. Satco E. Enciclopedia Bucovinei / Emil Satco. – Iasi : Plai, 2004. – 395 p.
9. Sava I. Dictionar de muzika/ I. Sava, L.Vartolotei. – București : St. Sel Mare, 1979. – 215 p.

Анотація

Стаття присвячена розкриттю основних віх життєвого шляху, напрямів творчого доробку та діяльності буковинського педагога, освітнього діяча, фольклориста й композитора Олександру Воевідки (1862-1931 рр.).

Аннотация

Статья посвящена раскрытию основных этапов жизненного пути, педагогической деятельности, творческого наследия буковинского педагога, фольклориста и композитора Александра Воевидки (1862-1931 гг.).

Summary

The article focuses on proving major milestones of life, ways of creative works and activities of Bukovina teacher, education activist, folklorist and composer Alexander Voevidky (1862-1931).

Ключові слова: Олександру Воевідка, педагог-професіонал, педагогічна діяльність, дослідницько-творча діяльність.

Ключевые слова: Олександру Воевидка, педагог-профессионал, педагогическая деятельность, исследовательская творческая работа.

Key words: Alexandru Voevidka, teacher-professional, educational activities, research and creative activity.

Подано до редакції 10.03.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Петрюк І.М.

УДК 371.13 (091) (477)

© 2011

Радченко Ю.Л.

РОЗРОБКА НАУКОВИХ ЗАСАД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ДІЯЧІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ХІХ СТ.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах реформування вітчизняної системи вищої педагогічної освіти, входження її в світові інтеграційні процеси важливого значення набувають питання цілісної системи професійної підготовки майбутнього вчителя. Для глибокого розуміння і правильного розв'язання багатьох сучасних проблем підготовки фахівців великого значення набуває вивчення, теоретичний аналіз і творче використання досвіду вітчизняної системи професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема ХІХ ст., що дозволить виділити провідні тенденції для модернізації вищої педагогічної освіти на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблемі професійної підготовки вчителів у історико-педагогічному аспекті присвячено ряд праць сучасних учених, зокрема ХІХ ст. У наукових дослідженнях Л.Вовк, Н.Дем'яненко, С.Золотухіної, В.Майбороди, О.Сухомлинської, М.Ярмаченка відображено аналіз історичного досвіду України в галузі підготовки вчителя у системі вищої освіти. Ґрунтовний аналіз проблеми формування та розвитку професійної майстерності здійснено в дослідженнях І.Зязюна, В.Семиченко, О.Лавріненка та ін.

Формулювання цілей статті... Мета дослідження полягає у визначенні поглядів вітчизняних діячів освітньої галузі ХІХ ст. щодо фахової підготовки педагогічних кадрів і їхнього внеску у розробку наукових засад професійної підготовки вчителя визначеного періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження... Біля витоків розробки наукових засад професійної підготовки вчителів ХІХ ст. стояли відомі педагоги та державні діячі: Г.Сковорода, О.Духнович, М.Пирогов, П.Юркевич, К.Ушинський, Т.Лубенець, І.Франко, М.Демков, Б.Грінченко, Я.Чепіга та інші. Вони здійснили перші спроби обґрунтування теоретичних основ вищої педагогічної освіти, вказали на необхідність створення педагогічних закладів для професійної підготовки вчителів, особисто займалися викладацькою діяльністю, досліджували взаємозв'язок педагогіки з філософією, релігією і психологією. Значна увага приділялася дослідженню західноєвропейської науково-педагогічної думки щодо підготовки педагогічних кадрів. Аналізуючи зарубіжний та вітчизняний педагогічний досвід, українські вчені займалися розробкою наукових засад професійної підготовки вчителя.

Започаткувавши у вітчизняній педагогіці ідею народності виховання, призначення вчителя відомий філософ-мандрівник, поет і педагог Г.Сковорода визначав як наставника, який має служити народові, жити задля нього та бути з ним. Справжнього вчителя характеризує, перш за все, любов до свого народу, людяність, чесність, гуманність, принциповість, відсутність розходжень між словом і ділом [5, с. 218-220]. На думку